

Joukkotiedotus yhteiskunnallisena voimana

I

Kun tämän vuosisadan loppupuoliskon Suomen historia aikanaan kirjoitetaan, tullaan siinä omistamaan pitkäkö luku yleisradiotoiminnalle. Historiankirjoittajan huomio ei kohdistu radioon ja televisioon ainoastaan sillä perusteella, että näiden sähköisten joukkotiedotusvälineiden parissa vietetään keskimäärin peräti neljäsosa valvellaoloajasta, vaan ennen muuta siksi, että radio- ja tv-ohjelmat ovat 1960-luvun loppupuolella äkkiä alkaneet sykähdellä samassa tahdissa kuin koko yhteiskuntakin ja tällä tavoin ikään kuin muuttaneet koko aikakauden historiallista ilmettä.

Mitä oikeastaan suomalaisessa yleisradiotoiminnassa tapahtui 1960-luvun loppupuolella? Olennaisinta yleisradiotoiminnan suunnanmuutoksessa on ollut sen suhde yhteiskunnassa vallitsevaan "yleisesti hyväksytyyn" ajattelutapaan, jota on kutsuttu porvarilliseksi hegemoniaksi. 60-luvun puoliväliin mennessä Yleisradio ja me sen ohjelmantekijät pidimme itseltään selvänä, että politiikkaa ei sotkettu ohjelmiin, että sukupuoliasioihin ja muihin luonnottomuuksiin ei puututtu, että haastateltaviksi valittiin etupäässä työnjohtajia ja päälliköitä, ei juuri työläisiä ja tavallisia ihmisiä, että ohjelmat todella sisälsivät sen mitä toimiluvassa edellytettiin: "hyödyllisiä tietoja" ja "sopivaa ajanvietettä", "asiallisuutta" ja "arvokkuutta" tietysti unohtamatta. Radio ja televisio ymmärrettiin toisaalta harmittoman ja ketään loukkaamattoman ajanvietteen välittäjiksi ja toisaalta kanaviksi senlaatuiselelle asialle, joka oli ikään kuin saanut hyväksymismerkinnän yhteiskunnan virallisissa laitoksissa. Hieman karrikoiden tuota vanhaa hyvää Jussi Koskiluoman aikaa voi luonnehtia siten, että ohjelmissa hallitusherrat ja professorit puhuivat ylhäältä päin kansalle, ja näiden kunnioitusta herättävien, käsittämättömien viisauksien välissä sitten kuultiin ja nähtiin helposti sulavaa ajanvietettä, jossa ei kuitenkaan ollut mitään sisältöä ymmärrettäväksi. Yleisradiotoiminta ja maan lehdistö eivät perusilmeeltään sanottavasti poikenneet toisistaan,

lukuun ottamatta vähäistä vasemmistolehdistöämme, jonka sävy erottui 'poliittisena' muusta, 'normaalista' tiedotuskentästä. Sanalla sanoen: ohjelmat olivat osa yhteiskuntamme 'virallista' ilmastoja, porvarillista hegemoniaa.

Sitten alkoi reporadion kausi eikä politiikkaa tai sukupuoliasioita enää tarvinnut pelätä. Tehtiin ohjelma vakuutustoiminnasta vakuutuksenottajan näkökulmasta, ilman että ohjelmantekijä kysyi Vakuutusyhtiöiden tiedotuskeskukselta miten tästä aiheesta nyt jutun tekisi. Ohjelmissa alkoi muutenkin tapahtua ennen kuulumattomia, kun yhteiskunnan laita-puolella elävien asiaa ruvettiin käsittelemään muissakin ohjelmissa kuin iltahartauksissa ja kuunnelmissa; puliukot pääsivät jopa itsenäisyyspäivän tv-uutisiin. Yhteiskunnan peruspilarit, koulu ja oikeuslaitos, asetettiin keskustelun alaiseksi, ja Suomen historiaa ruvettiin tarkastelemaan uudessa katsannossa mm. käsittelemällä V.I. Leninin osuutta maamme itsenäistymisessä ja marsalkka Mannerheimin suhdetta tsaarinajan Venäjään. Taaskin sanalla sanoen: yleisradiotoiminta irrottautui porvarillisen hegemonian peruskuvioista, ohjelmisto monipuolistui ja alkoi välittää muunkinlaista todellisuutta kuin sitä yhtä viralliseksi, asialliseksi ja arvokkaaksi tunnustettua. Ohjelmatoiminnan peruslinjaksi tuli yhteiskunnassamme vallitsevan todellisuuden esilletuominen esteettömämmin ja monipuolisemmin kuin aikaisemmin oli tapahtunut. Maailmaa alettiin tarkastella muidenkin kuin vallan ja rahan hallussapitäjien näkökulmasta. Ei kuitenkaan yksinomaan yhteiskunnan vähempiosaisen näkökulmasta, koska suunnanmuutos ei ottanut mitään pois parempiosaisilta; ohjelmiston perusvireeksi jäi toki vieläkin entisten aikojen arvokas asia ja sovelias ajanviete.

Yleisradiotoiminnan lähimenneisyyttä tarkasteltaessa onkin varottava syylistymästä siihen näköharhaan, että ohjelmisto olisi läpikotaisin muuttunut. Liioin ei ole perusteltua hyväksyä käsitystä uuden ohjelmapolitiikan ylenmääräisestä radikaalisuudesta ja vallankumouksellisuudesta. Että ohjelmia nyt ruvettiin sellaisesta syyttämään, että koko television värin nähtiin yhtäkkiä muuttuneen, on vain oivallinen osoitus siitä olennaisesta muutoksesta joka yleisradiotoiminnassa oli tapahtunut: yhteiskunnassamme vallitsevan virallisen mielipideilmaston joutumisesta tasavertaiseen kilpailuasemaan toisten näkemysten kanssa. Hegemonian luonteeseen nimittäin kuuluu eräänlainen itsepuolustusmekanismi: kun yhteiskunnassa jollakin saralla otetaan suuntaa vallitsevista ajattelutavoista piittaamatta, leimataan tuollaiset yksinäiset sudet tavallisesti rikollisiksi, melisairaiksi, yhteiskunnan vihollisiksi tms. Nytkin hegemonia reagoi nopeasti ja päättäväisesti: Yleisradio saatettiin totaalisesti epäilyttävään valoon - suureksi osaksi porvarillisen valtalehdistömme toimeliaisuuden ansiosta - mikä ei edes ollut kovin työläs tehtävä, koska useimmissa kansalaisissa ohjelmatoiminnan uudet piirteet syn-

nyttivät jo luonnostaan rauhattomuutta, sitä epävarmuutta jota maailmankuvaa avartava tieto aina välttämättä tuo mukanaan.

Tässä yhteydessä ei ole syytä ryhtyä keskustelemaan ns. uusvasemmistolaisista rienausohjelmista, joiden on arveltu palvelle ainostaan Yleisradion vastaista kampanjaa eikä lainkaan esim. työväestön asiaa; näitä poliittisen kentän kaikilla äärihaluilla parjattuja ohjelmia ei nimittäin voi missään tapauksessa pitää 1960-luvun suomalaisen yleisradiotoiminnan keskeisenä ja olennaisena piirteenä. Nuo muutamat harvat radikaalikukkaset on historiallisessa tarkastelussa tuomittu jäämään sittenkin epäolennaiseksi rihkamaksi.

II

Sen sijaan keskeiseksi nousee historiallisessa katsannossa niinikään paljon pohdittu kysymys siitä, mikä merkitys radio- ja tv-ohjelmilla oli vuoden 1970 eduskuntavaalien tulokseen. Nythän on arveltu, että suuri osa kansaa olisi vastannut yleisradiotoiminnan suunnanmuutokseen äänestämällä maaliskuun vaaleissa Kansallista Kokoomusta ja Suomen Maaseudun Puoluetta. Näin Yleisradiota syytettiin ja kiitettiin äänien hankkimisesta voittajapuolueille, taka-ajatuksena se että ohjelmisto oli ensin suututtanut katsojat ja kuulijat, jotka sitten protestoivat äänestämällä näissä radiovaaleissa suoraselekäisimpiä oppositiopuolueita. Tämän ajatusrakennelman tueksi ei kuitenkaan ole löytynyt tieteellisiä tosiseikkoja: puoluekanatuksen vaihdokset olivat tapahtuneet pääosin jo vuoden 1967 kuluessa eli ennen Yleisradion kiistellyn ohjelmapolitiikan varsinaista täytäntöönpanoa, mutta sen sijaan vaikean työttömyystalven ja yleisen yhteiskunnallisen rauhattomuuden aikana. Kansan kiittämättömyys vuoden 1966 vasemmistoenemmistöistä eduskuntaa ja seuraavien vuosien kansanrintamahallitusta kohtaan ei suinkaan johtunut siitä, että Yleisradio oli aikaansaanut suomalaisten tajunnantilassa liikettä, vaan siitä että maalta alkoi loppua leipä, eikä kaupungissakaan ollut kovin turvallista elää. Maalisvaalien perusselittäjänä on siis pidettävä elinkeinorakenteen muutosta - yhteiskunnan teollistumista - ja sen mukanaan tuomia sopeutumisvaikeuksia. Tapaus Yleisradio ja vuoden 1970 eduskuntavaalit onkin oivallinen esimerkki siitä, kuinka yhteiskunnan liikkeet määräytyvät sitenkin perimmältään aineellisista tekijöistä eivätkä henkisesti tekijöistä käsin.

Tietysti on myös tosiasia, että kahden vuoden takainen vaalikampanja käytiin nimenomaan radion ja television ympärillä. Jos nyt ohjelmilla ei ollut olennaista osuutta vaalien tulokseen, niin mikä merkitys sitten oli Yleisradion vastaisella kampanjalla? Yhteiskunnallisessa analyysissä tämä vaalikampanja osoittautuu paljolti vanhaksi tarinaksi siitä, kuinka syntipukki tehdään: oli löydettävä helppo ja laajojen

kansalaispiirien kokemuksiä yhdistävä tekijä, joka tarjoaisi halvan näennäisratkaisun ja päästäisi ihmiset ajattelemasta ongelmien syvempiä syitä. Yleisradion käyttäminen vaalivalittina vastasi siten SMP:n "vanhojen puolueiden" parjausta.

Nyt käynnissä olevaa vaalitaistelua on mainittu latteaksi, kun Yleisradion kaltaiset värikkäät teemat näyttävät jääneen pois. Kuitenkin voidaan sanoa, että tämänkertainen vaaleihin valmistautuminen on edelliseen verrattuna rehellisempää: nyt puhutaan yleisesti tulonjaosta, vakauttamisesta, EEC:stä eli niistä aineellisiin elinehtoihimme välittömästi vaikuttavista tekijöistä, joista kuitenkin vaaleissa viime kädessä on kysymys. Tällä kertaa kansan tietoisuutta perusasioista ei ole ehditty samentaa puheilla Yleisradiosta, nuorison paheellisuudesta ja muista toisarvoisista moraaliongelmista yhtä johdonmukaisesti kuin viimeksi tapahtui. Vaikkakin on ilmeistä, että väestömme valtaosa kokee tämänkertaisen vaalikampanjan käsittämättömämmäksi ja vieraammaksi kuin viimekertaisen, on silti aihetta katsoa ongelmien tärkeysjärjestyksen vastaavan aikaisempaa tarkemmin tosiasiallisia vaikutussuhteita.

Ajatus siitä, että joukkotiedotusvälineet ja yleensä viestintäilmiöt eivät olisikaan yhteiskunnassa liikkeelle panevia ja ratkaisevia voimia, on hyvin outo tänä viestinnän ja tiedotusopin luvattuna aikana. Kuvaava on seuraava tapaus, joka sattui vuosi sitten eräässä Yhdysvaltojen johtavassa yliopistossa tiedotusopin seminaarissa. Jamaicalainen opiskelija esitteli maansa syntyvyydensäännöstelykampanjasta saatuja tuloksia ja totesi huolellisten erittelyjen jälkeen, että syntyvyydessä havaittu selvä lasku ei suinkaan johtunut laajamittaisesta tiedotustoiminnasta, vaan siitä että Englanti oli ruvennut rajoittamaan jamaicalaisten massamittaista maahanmuuttoa, mistä syystä väestö kasautui yhä kurjistuviin kaupunkeihin: ihmiset ajoi syntyvyydensäännöstelyasemille taloudellinen pakko, ei suinkaan valistajan sana. Paikallinen tiedotusopin professori, joka oli luullut vihdoinkin löytäneensä Jamaicasta propagandakampanjan hedelmiä, kommentoi pettyneenä opiskelijan esitelmää: "Jos kerran taloudelliset syyt ovat ratkaisevia, niin Sinun on parasta vaihtaa tiedekuntaa."

Itse olisin kommentoinut esitelmää kysymällä, eikö koko tiedotusopin osaston professoreineen päivineen pitäisi vaihtaa tiedekuntaa, kun kerran viestintäilmiö toisensa perään osoittautuu seuraavan yhteiskunnan taloudellisia peruslakeja eikä suinkaan omia tiedonvälityksen lakeja. Tiedotusopin tutkijan velvollisuus on varottaa, jos viestintäilmiöihin kiinnitetään suhteettoman paljon huomiota muiden yhteiskunnallisesti merkittävämpien tekijöiden kustannuksella. Itse olen viime aikoina kerta toisensa jälkeen joutunut juuri näin menettelemään ja samalla tuottamaan pettymyksen yleisölle, joka on odottanut tämän modernin tieteenalan edustajalta ongelmiinsa viisastenkiveä. En ole luvannut, että tiedonvälitys sanotta-

vasti parantaa yhteiskuntamme ihmissuhdepulmia, olennaisesti edistää kansalaisten keskuudessa oikeuslaitoksen ja lain tuntemusta tai merkittävästi lisää naisen ja miehen välistä tasa-arvoa. Kaikissa tällaisissa kysymyksissä viestinnästä puhuminen voi jopa olla haitallista, koska huomio johtuu pois perustavimmista pulmista: olemme langenneet viestintänsaan. Joukkotiedotusta ei siten tule nähdä irrallisena kulttuurina, tietoa ja viihdettä jakavana laitoksena, vaan elimellisenä osana yhteiskuntaruumista, jonka syvimmat verisuonet ja hermoradat kulkevat sittenkin taloudellisesti-poliittisissa kudoksissa. Tiedotustutkija joutuu siis myöntämään, ettei maailmaa juuri voida muuttaa viestinnällisin keinoin - niin suotavaa kuin se ehkä olisikin - vaan maailmanparantajien huomio olisi pikemminkin kiinnitettävä ihmisten konkreettisten elinolosuhteiden korjaamiseen talous- ja sosiaalipoliittisin keinoin.

III

Onko joukkotiedotusvälineillä kansakunnan henkisen elämän ehkä nykyaikaisimpana muotona sitten syytä nähdä mitään ominaispainoa, jos kerran yhteiskunnassa ratkaisevat impulssit tulevat talous- ja tuotantoelämän piiristä? Esitykseni on tähän mennessä edennyt kohti viestinnän yhteiskunnallisen merkityksen ja samalla tiedotusopin kieltämistä. Tässä vaiheessa on jo aika aloittaa kieltämisen kieltäminen: sen pohdiskelu, mikä asema viestintäilmiöille ja niiden tieteelliselle tutkimiselle sentään on syytä varata, erityisesti huomispäivän yhteiskuntaa ajatellen. Aloittakaamme tiedotusopista.

En ehdota tiedotusoppia lopetettavaksi: itse asiassa on hyvä että yhteiskunnassa on ryhmä specialisteja kumoamassa muotikäsityksiä viestintäilmiöiden kaikkivaltaisuudesta. On kuitenkin varottava tekemästä tiedotusoppia itseriittoiseksi akateemiseksi reviiiripiiriksi tyypillisen yliopistollisen oppiaineen tapaan. Oppiaine olisi nähtävä useiden perinteisten tieteenalojen yhdistelmänä, eräänlaisena akateemisena projektina, jossa ovat mukana kaikki yhteiskuntatieteet - oikeus- ja taloustieteitä myöten - sekä humanistiset tieteet, jopa fysiikka. Tutkimusta ei ole syytä rajata tiedotusvälineen mukaan lehdistöoppiin tai radio- ja tv-oppiin vaan päähuomio on kiinnitettävä välineestä riippumatta joukkotiedotuksen tuotantoa, sisältöä ja kulutusta sääteleviin yhteiskunnallisiin voimiin. Tiedotusopin keskeisenä tehtävänä on juuri eritellä viestintäilmiöiden ja yleensä yhteiskunnallisten tajuntaja tiedotusprosessien suhdetta tuotantoelämään, siis yhteiskunnan henkisen ylärakenteen suhdetta taloudelliseen perustaan.

Tämän päivän tiedotusopillisen tutkimuksen lähestymistapa on siten varsin laava ja luonteeltaan yhteiskunnallinen - tavallaan vastakohta sille "sanomalehtitieteelle", jonkalaisena

alan korkeampi opetus ja tutkimus maassamme 1950-luvulla alkoi. Professori Eino Suovahan määritteli omassa virkaanastujaisesityksensä v. 1955 sanomalehtitieteen tutkimukseksi sanomalehden työmenetelmistä ja sisällön koostumisesta sekä niiden vaikutuksesta.¹ Kun sitten alan seuraava professori Raino Vehmas astui virkaansa tässä samassa paikassa v. 1964, voitiin todeta alan määrittelyn vajeassa kymmenessä vuodessa ratkaisevasti muuttuneen: hän kritikoi lehden näkemistä "ensi sijassa valmistena, olemassa olevana tuotteena, sen sijaan että se nähtäisiin tehtävänsä kannalta, välineenä jonkin tavoitteen saavuttamiseen".² Vehmas ei myöskään tuijottanut välineeseen, vaan näki koko joukkotiedotuksen kentän samoin kuin tieteidenvälisyyden sen tutkimuksessa. Kuitenkin hän oli lehdistö- ja tiedotusopin professori - eräänlainen historiallisen kompromissin tulos - joten on ymmärrettävissä, että hän kuitenkin lehtimiehen lukkarinrakkautella painotti lehdistöä enemmän kuin esimerkiksi sähköistä joukkotiedotusta. Sitä paitsi hänen aikansa lähtökohdille oli ominaista, että yhteiskunnallinen ote jäi sittenkin vastaanottajayksilöiden tarkasteluksi vailla tuntumaa yhteiskunnan perusrakenteisiin: "Viestin viimeinen taival yksilöjen mielessä ja heidän moninaisissa vuorovaikutuksen kentissään on sekä vaivalloisin että ratkaisevin ja mielenkiintoisin." On kuvaavaa, että Vehmas sijoitti esitelmänsä yhteiskunnallissimman jakson - ns. lehdistöteorioiden joissa tarkastellaan joukkotiedotuksen ja yhteiskunnan välisiä suhteita - varsinaisen tutkimuskeskustelun ulkopuolelle, journalistien koulutusta koskevaan kohtaan.

Tänään käsillämme on tutkittua tietoa joukkotiedotuksesta ratkaisevasti enemmän kuin Vehmaksella oli käytettävissään seitsemän vuotta sitten, ja tämä tieto johtaa meidät suunnitamaan nimenomaan kohti yhteiskunnallisia rakenteita eli juuri niihin laajoihin näköaloihin joita lehdistöteorioissa luodaan. Tämän päivän tiedotustutkija ei ainakaan hyvällä omalattunnolla keskity mittailemaan yksityiskohtia - olipa kysymys painovirheistä tai vastaanottajien asenteisiin vaikuttamisesta - vaan hän pyrkii tarkastelemaan tiedonvälityksen prosessia kokonaisuutena tuotannosta kulutukseen. Hän ei myöskään käsittele lehdistöteorioita vain opettajana vaan ennen muuta tutkijana, sillä positivistisen tieteenkäsityksen hyljänneenä hän ei pelkästään kuvaile asioiden kunkinhetkistä tilaa vaan myös päättelee miten asioiden pitäisi olla ja mihin suuntaan historiallinen kehitys on käymässä.

IV

Historialliseen näkökulmaan palataksemme: miksi oikeastaan on aihetta pitkään viipyä yleisradiotoiminnassa ja yleensä joukkotiedotuksessa vuosisatamme historiaa kirjoitettaessa? Siksi että joukkotiedotus toimii yhteiskunnallisena voimana, vie-

läpä kahteen eri suuntaan vievänä, kiehtovasti ristiriitaisena voimana.

Ensinnäkin joukkotiedotusvälineet tekevät sen minkä kirkko teki keskiaikana: ne yhdistävät kansakunnan, 'integroivat systeemiin' ja säilyttävät väestön arvomaailmaa - puhtaimmillaan siihen tyyliin kuin vanhan Yleisradion aikana tapahtui. Joukkotiedotus toimii yhteiskunnassamme ohjailun, manipulointin, välikappaleena, uutisista mainoksiin saakka - tosin tavallisesti sangen peitetyin muodoin ja usein ilman että edes toimittajat tajuaavat olevansa manipulaatiokoneiston osasina. Joukkotiedotusvälineet on kyllä nähtävä elinkeinoelämään verrattuna todella toisarvoisena tekijänä, kun on kysymys maailman muuttamisesta, mutta hyvinkin keskeisenä tekijänä puhuttaessa olemassa olevan säilyttämisestä.

Toiseksi joukkotiedotus toimii yhteiskunnallisena voimana ruokkiessaan kansalaisten henkistä vireyttä ja luomiskykyä, aktivoiessaan yleisöä ajatteluun ja toimintaan. Tällainen joukkotiedotuksen tehtävä - joka juuri vastaa Yleisradion uutta ohjelmapolitiikkaa - on ilmeisessä ristiriidassa ensiksi mainitun säilyttävän tehtävän kanssa; tällä haavaa joukkotiedotuksen kokonaiskenttää leimaakin epäilyksettä vielä tuo konservoiiva, muutosta vastustava suuntautuminen. Voidaan kuitenkin odottaa, että huomispäivän yhteiskunnassa aktivoivan panoksen merkitys lisääntyy ja siten joukkotiedotuskin siirtyy yhä selvemmin säilyttäjän tehtävästä herättäjän ja uudistajan tehtävään. Kehitys ei kuitenkaan tule olemaan tasaista ja kitkatonta, vaan yhtä ristiriitaista kuin yleensäkin edessä olevien vuosikymmenien yhteiskunnallinen rakennustyö.

Elämme kapitalistisissa teollisuusyhteiskunnissa tällä hetkellä aikakautta, jolle on ominaista yhteiskunnallisten ristiriitojen vääjäämätön esilletyöntyminen siitäkkin huolimatta, että markkinointi- ja manipulatiokoneistojen annetaan yhä hellittämättömämmin täyttää väestön tajuntaa tuotantoelämän ja valtion yhteisten etujen mukaisella sanomalla. Hyvä esimerkki on Ruotsi, tuo ennen niin esikuvallisena pidetty kansankoti, jossa loistavasta huollosta huolimatta alkaa ilmetä natinaa liitoksissa ja jossa yhä useampien ihmisten elämä käy epäviihtyisäksi. Kuin viimeisenä pelastusyrityksenä siellä ollaan paraillaan aloittamassa ennennäkemättömän laajaa kampanjaa, joka on tulkittu tyypilliseksi valtiomonopolistisen kapitalismin propagandaksi: "yhteiskuntainformaation" nimissä kansalaisia ryhdytään valistamaan heidän itsensä maksamalla verovaroilla sellaisiin ajatuksiin, ettei yhteiskunnan olemassaoleva valtarakenne vain vaarantuisi. Mutta tässäkin tapauksessa viestinnällä ei voida perusongelmaa korjata: Ruotsi säilyy manipulatiivisena demokratiana, jossa yhteiskunnan toiminta ei perustu kansalaisten omaehtoisuuteen vaan tuotanto- ja markkinointikoneistojen armottomaan paineeseen. Mikään tällainen yhteiskunta ei kuitenkaan pitkään säily toimintakykyisenä, vaan sen on ennemmin tai myöhemmin omaksuttava aktiivi-

nen, perusteellisesti uudistava ote ongelmiinsa.

Olen joskus pelotellut yleisöäni orwellilaisilla ja huxleylaisilla tulevaisuudenkuvilla: ennusteilla totaalisen manipulaation yhteiskunnasta. Enää en tee näin, koska ensinnäkin olen menettänyt uskoni viestinnän kaikkivoipaisuuteen ja toiseksi olen alkanut pitää orwellilaista utopiaa historiallisena mahdottomuutena, aikuisten peikkosatuna. Jos maailmanhistoria olisi ihmisten ohjailtavuudesta kiinni, me olisimme pyssähtyneet jo heimokauden pakanallisiin palvontamenoihin tai viimeistään keskiaikaisen feodaaliyhteiskunnan säätyihin. Kuitenkin aina jokin uudistava voima sysää yhteiskunnan kehitystä eteenpäin, aikalaisten vastustuksesta huolimatta.

J.V. Snellmanin ajoista lähtien on nykyaikainen joukkotiedotus kuulunut tuon uudistusaallon eturintamaan; oman sukupolvemme snellmanina tultaneen historiankirjoituksessa mainitsemiaan Eino S. Repo. Ja on huomattava, että Repo ei asetu historiaan sinä yhteiskunnan vihollisena, jollaiseksi porvarillinen hegemoniamme on hänet leimannut, vaan päinvastoin kaukokatseisena tuotantoelämän tukimiehenä, joka muita aikaisemmin oivalsi uudistavan tiedon merkityksen yhteiskunnan taloudelliselle ja henkiselle kehitykselle. Itse asiassa yhteiskuntateoreetikot tulevat esittämään arvelun, että Repo tiedotusmiehenä on valtiomies Kekkonen tavoin jopa onnistunut useilla vuosilla pitkittämään Suomen muuttumista sosialistiseksi, koska nämä kaltaisineen ovat toiminnallaan paitsi toteuttaneet yleistä historian kehityslakia myös siinä sivussa tulleet edistäneeksi ylikypsyneiden historiallisten rakenteiden säilymistä. Mikäli tällainen ajatus kuulostaa pelkästään huonolta pilalta, suosittelen tutustumista vaikkapa OECD:n vastavalmistuneeseen tutkimuspoliittiseen ohjelmaan, jossa tämä myöhäiskapitalismin aivoriihi pitää yhteiskuntaa uudistavia radikaaliryhmiä järjestelmän toiminnalle elintärkeinä.

Mutta älkäämme langetko suurmieshistoriaan: kehitys kulki si eteenpäin revoista ja kekkosista huolimatta - aivan kuten sen kulkua eivät virkkuset ja pakkaset pysäytä. Suomalaisen yleisradiotoiminnan suunnanmuutoksestaakaan ei pitkällä tähtäyksellä ole paluuta entiseen. Mikä tahansa yhteiskunta tulee jähmettymään, jos se tukahduttaa tiedonvälityskanaviltaan kriittisen ja samalla uutta luovan tehtävän.

Viitteet

Artikkeli, alun perin Nordenstrengin virkaanastujaisesityelmä, julkaistu aikakauslehdessä *Aika*, 40 (1), 1972, s. 20-25.

¹SUOVA, Eino. *Sanomalehtitiede valinkauhassa*. Helsinki, 1956.

²VEHMAS, Raino. Lehdistö- ja tiedotusopin tavoitteista. *Suomalainen Suomi*, 32 (8), 1964, s. 463.